

» d'une philosophie, liv. 1er, chap. 5), au mot *substance* pris en un sens général et absolu, la même notion qu'au mot *être*, pris aussi dans un sens général absolu.»

« Quelques-uns ont admis une véritable production d'être ou de substance qui n'existait en aucune manière auparavant : hypothèse d'où il résulte, entre autres conséquences, qu'il existe une plus grande somme d'être après qu'avant la création, car l'idée de substance ou d'être est une, absolue, invariable : que dès lors l'Être divin, auteur de la création, n'est pas infini, et qu'ainsi sa notion implique contradiction. » (*Idem*, t. 1er, p. 110.)

Nous pourrions trouver des principes analogues dans les ouvrages de quelques auteurs philosophes de nos jours. Plusieurs protestent contre l'accusation de panthéisme dont ils sont l'objet. Il peut se faire qu'en effet, par une heureuse inconséquence, ils rejettent cette erreur. Mais, si leurs principes doivent y conduire, on est en droit de les combattre et de montrer le terme où ils tendent sans le vouloir.

Tous ces nouveaux fauteurs de panthéisme n'alléguant pas, en faveur de leurs systèmes, d'autres raisons que celles qui ont été réfutées plus haut, il ne nous reste qu'à gémir sur l'espèce de vertige dont tant d'esprits distingués semblent frappés en punition de la téméraire confiance qu'ils ont dans leurs prétendues lumières. C'est ainsi que de tout temps Dieu s'est plu à confondre les superbes, en les abandonnant à leur sens réproché, afin de convaincre les âmes droites que toute sagesse vient de lui et que c'est en lui seul qu'il faut chercher.

PARS SECUNDA PNEUMATOLOGIÆ.

DE ANGELIS.

Angelorum existentia et natura ratione apprehendi nequeunt. Revelatio nobis tradit quidquid de illis certo asseri potest. Ideo plerique auctores, qui de elementis philosophiæ scripserunt, de Angelis omnino silent. Nos tamen aliam viam sequi statuimus, ut diximus in præfatione, et præcipue quia, in ordine substantiarum spiritualium post Deum, apparent Angeli, natura præcellentes mentem humanam, quam Deus, juxta verba Psalmistæ, paulo minus minuit ab Angelis (Ps. 8, 6).

Vox *Angelus* oritur a voce græca idem significante ac nuntius, et ex natura sua officium exprimente : unde S. Joannes Baptista apud Malachiam, III, 1, et Matth. XI, 10, vocatur angelus, quia Christum annuntiaturus mittitur. Usu tamen receptum est, ut per angelos intelligantur substantiæ spirituales hominibus superiores, quarum ministerio Deus communiter utitur ad voluntates suas hominibus nuntiandas.

De hujusmodi substantiis ratio sibi derelicta nihil affirmare potest, præter earum possibilitatem : at fides multa nos docet. Dicemus itaque 1° de Angelorum existentia ; 2° de eorum numero ; 3° de variis eorum ordinibus ; 4° de illorum essentia ; 5° de illorum intellectu, voluntate et locutione ; 6° de eorum peccatis et pœnis ; 7° de eorum ministeriis ; 8° de eorum potentia.

CAPUT PRIMUM.

DE ANGELORUM EXISTENTIA.

Olim Sadducæi apud Judæos dicebant non esse re-

surrectionem, neque Angelum, neque spiritum (Act., xxiii, 8). Nonnulli antiqui philosophi et omnium temporum materialistæ in eadem opinione versantur. Cæteri vero Judæi, Christiani et ipsimet Mahumetani Angelos esse firmiter credunt.

PROPOSITIO.

Existunt Angeli.

Illa propositio tenenda est, quæ probatur Scriptura sacra, Concil. Later. III, SS. Patrum testimoniis et traditione : atqui talis est propositio nostra.

1° Prob. *ex Script. sacra*. In multis locis, tum Veteris tum Novi Testamenti, fit mentio de Angelis; v. g. Gen., xvi, 7 : *Cumque invenisset eam (Agar) Angelus Domini*. Ibid., xix, 1 : *Veneruntque duo Angeli Sodomam vespere*. Exod. xxiii, 20 : *Ecce ego mittam Angelum meum...* Job., iv, 18 : *Et in Angelis suis reperit pravitatem*. Sap., xvi, 20 : *Angelorum esca nutritivisti populum tuum*. Matth. xxvi, 53 : *An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* etc. Ergo 2°, etc.

2° Prob. *Concil. Later. III*. Sic enim definitum est in concilio Lateranensi III, anno 1213, can. 1 : « Unus » est Deus indivisus in essentia et discretus in personis; Creator omnium... Is ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, corporalem et spirituales, angelicam scilicet et mundanam : deinde humanam quasi communem, ex spiritu et corpore constitutam. » Ergo 1°, etc.

3° Prob. *ex SS. Patribus*. Innumera eorum citari possent testimonia; nam in hoc articulo sunt unanimes; v. g., S. Cypr., vel potius Firmilianus, *Epist. 73 ad Cypr.* (p. 42) : « Adunatio et pax concordia non » solum hominibus fidelibus et cognoscentibus veritatem, sed et Angelis ipsis cœlestibus voluptatem » maximam præstat. »

S. Aug., *Enarr. in Ps. ciii*, t. IV, col. 1140 : « Quam » vis non videamus apparitionem Angelorum... tamen » esse Angelos novimus ex fide, et multis apparuisse » scriptum legimus et tenemus; nec inde dubitare fas » nobis est. » Ergo 2°, etc.

4° Prob. *Traditione*. Non solum enim Christiani, Judæi et Mahumetani, sed et plures philosophi, ut Platonici, Angelos seu substantias spirituales creatas agnoverunt : at talis opinio non ita potuit esse generalis est constans nisi ex primæva revelatione, vel ex Scripturæ sacræ notitia ortum habuerit : aliter certe explicari non potest.

Nunc non dubium est quin Indi ut certam habuerint Angelorum existentiam. Doctrina de Angelorum, sive bonorum, sive malorum, existentia, est velut fundamentum totius veterum et recentiorum Orientalium theologiæ, nec desunt hujus doctrinæ vestigia apud ipsas sylvestres Americanas gentes. Vide *Annales de phil.*, t. XV, p. 85.

Angeli autem existere non potuerunt nisi per creationem, alioquin Deo essent coeterni, quod manifeste repugnat. Unde B. Aug., *de Civit. Dei*, l. 11, cap. 9, t. VII, col. 278 : « Opus Dei esse Angelos hic etsi non » prætermissum, non tamen evidenter expressum est » (ubi de creatione mundi agitur) : sed alibi hoc » sancta Scriptura clarissima voce testatur. » Deinde notat S. Doctor in hymno trium Puerorum apud Danielelem et in Ps. LXXVII, Angelos inter opera Dei numerari. Ergo, etc.

De tempore creationis Angelorum.

Disputant inter se theologi an Angeli ante mundum corporeum fuerint creati, vel simul cum ipso mundo. S. Thomas, 1 part., q. 61, art 3, docet ut probabilius eos simul cum mundo fuisse creatos, quia ad perfectionem universi erant destinati, velut nobilior pars ad totum : et eo sensu intelligenda esse hæc Geneseos

verba : *In principio creavit cœlum et terram*, subintelligendo, et omnia quæ in eis sunt. Multo communius theologi huic divi Thomæ sententiæ adhæserunt, nitunturque 1º his Ecclesiastici verbis, xviii, 1 : *Qui vivit in æternum creavit omnia simul*; 2º canone Concil. Lateran. supra citato, ubi legitur (Labbe, t. II, p. 142) : « Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio » temporis utramque de nihilo condidit creaturam... » 3º Auctoritate S. Aug. qui eandem opinionem docet pluribus in locis et præsertim lib. 11 *de Civ. Dei*, cap. 32; item S. Epiphani, Theodoret, etc.

Verum plerique antiqui Patres, ut Origenes, S. Basilii, S. Greg. Nazianz., S. Joannes Damasc., S. Hilarius, S. Ambros., Cassianus, tenuerunt cœpisse quidem Angelos, sed jam exstitisse quando hic mundus factus est. Iis suffragari videntur hæc verba Dei ad Job, xxxviii, 5 et 7 : *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ... cum me laudarent simul astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei? Per filios Dei intelligendi sunt Angeli, ut patet ex cap. i, v, 6, ejusdem libri, et expresse habent Septuaginta interpretes.*

Quidquid sit, quæstio manet dubia.

CAPUT SECUNDUM.

DE NUMERO ANGELORUM.

Certum est maximam existere Angelorum multitudinem; 1º *Ex Scriptura* : Daniel vii, 10 : *Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei*. Juxta omnes, ibi agitur de Angelis thronum Dei circumstantibus eique ministrantibus. Luc. ii, 13 : *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum et dicentium*. Apoc., v, 11 : *Vidi et audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, et animalium, et seniorum; et erat numerus eorum millia millium*. Ergo 1º, etc.

2º *Ex SS. P. P. S.* Hieron., in Isaiam proph., cap. xi, t. III, col. 305 : « *Universa gentium multitudo, supernis ministeriis comparata et Angelorum » multitudini, pro nihilo ducitur.* » S. Aug., *de Civ. Dei*, lib. 15, t. VI, 1, p. 379, dicit loquendo de Angelis : *Quorum numerus ignoratur a nobis*. S. Th., 1 p., q. 50, art. 3, dicit, post S. Dionys. quem citat, Angelos omnem multitudinem materialium specierum transcendere.

3º Ex doctrina infra exponenda, quæ tenet singulos homines suos habere Angelos custodes : ergo saltem tot sunt Angeli quot existunt, aut, ex prævisione Dei, simul exstituri sunt homines.

Dicimus *saltem*, quia, præter Angelos custodes, alii sunt multi ad alia ministeria deputandi.

CAPUT TERTIUM.

DE VARIIS ANGELORUM ORDINIBUS.

1º Varia esse Angelorum nomina aperte docent sacræ Scripturæ, et omnes in hoc sunt concordantes. Angelos enim et Archangelos frequenter nominant paginæ sacræ : Cherubim et Seraphim in pluribus locis Pentateuchi et Prøphetarum designantur; v. g., Gen., ii, 24; Eccli, xlix, 10; Is., vi, 2; Ezech, x, 7, etc. B. Paulus, ad Eph., i, 21, nominat Principatum, Potestatem, Virtutem et Dominationem; et ad Colos., i, 16, omittit Virtutes, sed Dominationibus, Principatibus et Potestatibus jungit Thronos. Novem igitur sunt, in Scripturis sacris, spirituum cœlestium nomina, videlicet : Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim et Seraphim. Eo præcise ordine hæc nomina a S. Greg. Magno describuntur, *Homil. 34 in Evang.*, n. 7.

2º Summa consensione Græci et Latini Patres arbi-

trantur his nominibus certos designari Angelorum ordines, ut S. Ignatius, S. Irenæus, S. Athanasius, S. Cyril. Hierosolym., S. Basilius, S. Epiph., S. Greg. Naz., S. Greg. Nyss., S. Chrysost., S. Ambros., S. Hieronym., S. August., Cassianus, etc.

3° S. Dionysius Areopagita, vel auctor libri *De Cælesti Hierarchia*, qui v^o sæculo prodiit et S. Dionysio fuit attributus, ac post eum communiter Doctores catholici, omnem Angelorum multitudinem in novem ordines seu choros distinctam, ad tres revocant hierarchias, quarum unaquæque tres habet ordines: in prima, juxta S. Dionys., cap. 6, sunt Throni, Cherubim et Seraphim; in secunda, Potestates, Dominationes et Virtutes; et in tertia, Angeli, Archangeli et Principatus.

Distributio Angelorum saltem in novem ordines seu choros certa est et ab omnibus tenenda, utpote expressis Scripturæ locis a Patribus interpretatis fundata: sed hierarchiarum distinctio et divisio non ita constat, quia neque Scripturæ, neque Patrum testimoniis apertis fulva videtur.

4° Doctissimus P. Petau quid per varia Angelorum nomina intelligendum sit explicat, *de Angelis*, lib. II, cap. 3, videlicet:

Seraphim, id est, juxta vim nominis, ardentes vel incendentes, sic vocantur, quia vel amore Dei flagrant, vel illum in cordibus aliorum excitant.

Cherubim, id est, plenitudinem scientiæ habentes, ut communiter volunt Patres et Scripturæ sacræ interpretes.

Throni, sic vocati quia sublimem tenent locum et Deum quodammodo portare videntur.

Dominationes, hoc nomen habent ob potentiam qua quinque inferioribus choris supereminet, ut ait S. Bernardus, *de Consid.*, lib. V, cap. 4.

Virtutes sic appellantur ob singularem suam fortitudinem; et quia præcipuum tenent locum in exercitiis Domini; de quibus Is., VI, 3 et alibi.

Potestates, ita vocatæ, quia continue sunt ordinatæ, ad excipienda et exsequenda divina mandata paratæ, ac spiritibus malignis salutis nostræ hostibus superiores.

Principatus hoc nomen obtinent quia supremam Dei majestatem præcipue imitantur, et ducatum inferioribus præstant.

Angeli sic dicuntur qui a Deo mittuntur ad exercenda quædam officia; item et *Archangeli*, qui insuper aliquo modo Angelorum sunt principes, ut fert ipsorum nomen. « Qui minima nuntiant, *Angeli*, inquit S. Greg., et qui summa annuntiant *Archangeli* » vocantur. »

Notandum quosdam Patres docuisse plures esse quam novem Angelorum ordines, annumerantes videlicet inter illos *Æones*, et alia spirituum genera: imo nonnulli, inter quos S. Joannes Chrysost., *Homil. 4, de Incomprehensibili Dei natura*, t. I, col. 473, sentiunt infinitos esse beatorum spirituum ordines mortalibus incognitos, et hos B. Paulum significavisse dicens, Eph., I, 21: *Supra omnem Principatum, et Potestatem, et Virtutem, et Dominationem, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro*; quod sufficienter indicat alia esse inter beatos spiritus nomina nunc ignota, quæ in futuro sæculo tantum revelabuntur. Vide P. Petau, loco citato, n. 11.

CAPUT QUARTUM.

DE ANGELORUM ESSENTIA.

Præcipua quæstio in hoc capite movenda est, an Angeli puri sint spiritus ab omni materia secreti, an corporei sint.

Plures antiqui Patres arbitrati sunt eos esse cor-

poreos vel corporibus alligatos, ut S. Justinus, S. Clemens Alexandrinus, Methodius, Origenes et probabiliter S. Basilius apud Græcos; Tertull., S. Ambros. et dubie, S. Aug. apud Latinos. At sibi non consentiebant in assignanda natura hujus corporis, quod plerique tamen volebant ex tenuissimo aere, ex purissimo igne, vel ex alia subtilissima materia constare. Sic etiam plures recentiores philosophi, ut Leibnitz, Bonnet, Cudworth, etc., rati spiritum activum dari non posse sine corpore.

Alii vero Patres, ut S. Ignatius, S. Greg. Thaum., S. Greg. Nazianz., S. Epiph., S. Chrysost., Theodoret., Procopius, S. Joannes Damasc., apud Græcos, et fere omnes Latini semper tenuerunt Angelos esse substantias omnino incorporeas; quibuscum sit :

PROPOSITIO.

Angeli sunt omnino incorporei.

Prob. Scriptura sacra, Concilio Lateranensi III et traditione.

1° *Scriptura sacra.* B. Paulus, Hebr., I, 14 : *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis?* Ibi Apost. loquitur de Angelis, eosque vocat simpliciter *spiritus*. Ad Eph., VI, 12, ait : *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in cælestibus.* Alibi dæmones dicuntur immundi spiritus; v. g., apud Luc., VI, 18. Ergo 1°, etc.

2° *Concilio Lateran. III, cap. Firmiter supra citato, p. 359, in quo dicitur Deum esse creatorem omnium visibilium et invisibilium, spiritualium ac corporalium.* « Qui de nihilo condidit creaturam » spiritualement et corporalem, angelicam videlicet et mundanam; ac deinde humanam quasi communem

» ex corpore et spiritu constitutam. » Natura spiritualis Angelorum clarius exprimi non potest.

Merito tamen observat Petavius hanc propositionem non esse de fide catholica, quia hic potius supponitur quam expresse definitur, siquidem Patres Concil. Lateran. in eo capite novos condemnare volebant Manichæos negantes Deum unicum esse creatorem omnium visibilium et invisibilium. Unde, non obstante Concilio, plures catholici oppositam tenuerunt sententiam, inter quos card. Cajetanus, Eugubinus, Sixtus Senensis, etc. Nihilominus hæc propositio, licet indirecte tantum definita, habenda est ut certissima. Ergo, etc.

3° *Traditione.* Judæi, ut fidem faciunt Philo, Maimonides, *Aben-Ezra*, contendunt Angelos neque corpore neque materia aliqua constare, sed substantias esse ab utroque separatas; eundem habuerunt sensum plerique Patres, ut notavimus, et idem nunc ubique docetur in Ecclesia ac in variis societatibus christianis. Ergo 3°, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc.

Addi posset ratio convenientiæ : sicut Deus fecit substantias materiales sine spiritu, et substantias spirituales cum materia unitas, sic congruentissime facere debuit substantias spirituales ab omni materia segregatas.

Hinc 1° Angeli sunt incorruptibiles : corruptio enim alicujus substantiæ fit per dissolutionem partium : ergo Angeli, qui nullas habent partes, corrumpi nequeunt.

Hinc 2° Sunt immortales ab intrinseco, id est perire non possunt, sicut corpus nostrum, per dissolutionem partium. Procul dubio Deus, qui eos creavit et conservat, eos pariter *annihilare* posset : sed constanti traditione et universali persuasionem constat eos nunquam de facto ad nihilum reducendos esse. Non defuerunt tamen antiqui opinantes et dicentes Angelos non esse immortales, quia, ex B. Paulo, I, Tim., I, 17, immortalitas tribuitur Deo tanquam ipsi pro-

pria : sed, ut optime dicit S. Hieron. in *Epist. ad Tit.*, sub initio, t. IV, part. 1, p. 410, hoc intelligendum est eo sensu quod solus Deus immortalitatem habeat ex se, Angeli vero ex largitione Dei eam consequantur.

Hinc 3° Angeli non resident, nec moventur in loco, modo corporibus proprio, cum partes non habeant quibus diversis locorum partibus correspondere possint. Concludendum est igitur illos hic vel illic præsentés fieri, moveri, seu de locis ad loca transire modo spiritibus competenti, nobis ignoto, et absque mora sensibili.

Hinc 4° Angeli sunt indivisibiles et nulla ratione sub sensibus nostris cadere possunt, quia substantia omnino spiritualis sensus corporeos afficere non potest.

Hinc 5° Habenda sunt ut fabulæ dicta quorundam veterum Patrum, pluribus Alexandrinæ versionis exemplaribus et libro apocrypho Enoch deceptorum, Angelos corporibus præditos esse arbitrantium, et narrantium eos carnale habuisse cum filiabus hominum commercium ex quo nati essent gigantes, atque eo sensu intelligendos esse primos versus cap. vi, Geneseos, præsertim hæc verba : *Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Sacræ Scripturæ interpretes per *filios Dei* hujusce loci communiter intelligunt non Angelos, ut volebant antiqui supra memorati, sed filios Seth in cultu veri Dei permanentes ; et per *filias hominum*, filias ex Cain descendentes et perversas. Ex hujusmodi connubiis ob solam voluptatem initis magna et universalis exorta est corruptio, propter quam Deus dixit : *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est.* Quoad vocem quam *Vulgata gigantes* interpretatur, intelligi potest de viris fortibus, violentis, prædonibus, vel defectoribus, ut observare est in diversis versionibus. Non tamen necesse est, ait S. Aug., ut *Vulgatam* nostram deseramus.

DE APPARITIONE ANGELORUM.

Certum est Angelos, licet incorporeos, sæpe hominibus apparuisse et locutos fuisse : innumera citari possent exempla ex Scripturis sacris deprompta.

Duplici modo apparere et loqui potuerunt, nempe 1° per visionem, sensus externos et internos, vel solum internos commovendo, et eodem modo afficiendo, ac si corporeum objectum et sensibilis sonus existerent. Sic *Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens* (Matth., 11, 3). 2° In realitate corporis ad hoc assumpti : communissime docent auctores plures Angelorum apparitiones aliter explicari non posse, videlicet quando tales fuerunt apparitiones ut plures personæ ratione et sensibus præditæ unanimiter et constanter judicarent vera adesse corpora, alioquin illæ personæ in invincibilem conjicerentur errorem, Deo ita ordinante, siquidem Angeli hæc agere nequeunt, nisi ex concessione Dei : atqui hoc repugnat. Ergo, etc. Tales judicandæ sunt apparitiones trium Angelorum excidium Sodomæ et Gomorræ nuntiantium Abrahamæ, et præsertim Archangeli Raphaelis filium Tobie comitantis sub nomine Azariæ.

Communiùs sentiunt Doctores corpora sic ab Angelis assumpta ex aere densato, vaporibus diversorum generum immixto, coloribus induendis apto, a Deo vel ab ipsis Angelis præparato, et, obtento fine, statim dissolvendo, fuisse composita. Certum est aliquam existere unionem inter Angelum et corpus sic assumptum, alioquin ipsa assumptio subsistere non posset ; sed hæc unio non est personalis seu hypostatica ; patet ex dictis. Quid est ergo, in quo præcise sita est natura ejus ? ignoramus.

Probabilius videtur Angelos hujusmodi corporibus utentes, functiones vitales reipsa non exercere ; v. g., non manducare, non bibere, non dormire, etc., nam tales functiones hypostaticam, id est personalem, sup-

ponunt unionem. Unde S. Raphael, apud Tob. xii, 19, ait : *Videbar quidem vobiscum manducare et bibere : sed ego cibo invisibili et potu qui ab hominibus videri non potest, utor.*

CAPUT QUINTUM.

DE ANGELORUM INTELLECTU, VOLUNTATE ET INTER SE
LOCUTIONE.

Statim ac creati fuerunt angeli, tanquam præstantissimum donum et ornamentum, sanctificantem acceperunt gratiam, juxta communiorem Patrum et theologorum sententiam. Unde S. Aug., *de Civit. Dei*, lib. 22, cap. 9, n. 3 : *Deus erat simul in eis et condens naturam et largiens gratiam : unde sine bona voluntate, id est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est.*

Præter gratiam sanctificantem, Angeli auxilio actuali ad perseverandum indiguerunt, juxta communiorem sententiam. Quodnam autem fuerit hoc auxilium acriter inter se disputant variæ scholæ. Ab illis questionibus consulto abstinemus. De Angelorum autem intellectu, voluntate ac locutione nobis agendum est.

De intellectu Angelorum.

Certum est angelos, quantumvis perfectos, omnia præterita, præsentia, futura, existentia et possibilia non cognoscere, alioquin essent infiniti et Deo similes. Quid ergo cognoscere, vel non cognoscere possint, exquirunt theologi; ac 1° certum est eos seipsos cognoscere, sicut mens humana seipsam cognoscit, id est, certo scire se esse et cogitare. An propriam substantiam videant, an verò eam per abstractionem tantum cognoscant, sicut nos mentem nostram, non

sibi consentiunt auctores. Probabile tamen videtur eos intuitiva visione seipsos cognoscere.

2° Certum est eos cognoscere res existentes, ut ex variis Angelorum apparitionibus, locutionibus et actionibus in Scriptura relatis patet : an singuli Angeli omnes res creatas et singulas earum partes simul cognoscant, definire non valemus.

3° Certum est eos cognoscere Deum per creaturas, quæ ipsius existentiam, Angelis perspicacitate longe superioribus sicut et nobis, aperte manifestant, juxta hæc Apostoli verba (Rom., i, 20) : *Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Hinc innumera et mirabilia Dei opera nobis ignota, non ideo judicanda sunt inutilia, quia, seclusis aliis rationibus, multæ cœlestium intelligentiarum multitudines ea contemplari et ex illis Deum glorificare possunt.

4° Certum est Angelos beatos Deum etiam cognoscere per visionem intuitivam; nam *Angeli eorum*, inquit Christus apud Matth., xviii, 10, *in cœlis semper vident faciem Patris mei qui in cœlis est.* Probabilius est aliquod supernaturale auxilium ipsis necessarium esse ad beatissima hac visione fruendum, non autem ad Dei notitiam per creaturas assequendam.

5° Dubitari non potest quin Angeli se invicem cognoscant; legitur enim in Isaïa, vi, 3 : *Seraphim clamabant alter ad alterum, et dicebant : Sanctus, etc.*; in Daniel., vii, 10 : *Millia millium ministrabant ei*; Luc., ii, 13 : *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum et dicentium, etc.* Porro supponi non potest tales cantores et ministros secum agentes, se invicem non cognoscere. Ergo, etc. Quomodo vero se invicem cognoscant, nescimus : probabiliter per visionem intuitivam.

6° Angeli secretas hominum et cæterorum Angelorum cogitationes non cognoscunt : nam in I, Paralip., xxviii, 9, habetur : *Omnia enim corda scrutatur Dominus, et universas mentium cogitationes intelligit;*